

Тонкіх І. Ю.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри журналістики

Національного університету «Запорізька політехніка»

РОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛІВ У РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УКРАЇНІ

Останнім часом відбуваються помітні трансформації у масово-інформаційній діяльності: традиційні ЗМІ втрачають свою популярність та переходять на нові платформи, аудиторія шукає альтернативних джерел інформації, якими стають соціальні мережі та месенджери, користувачі інтернет-медіа перетворюються зі споживачів інформації на її виробників. Важливу роль у цих процесах відіграють публічні телеграм-канали, які завдяки своїй оперативності та інтерактивності перетворюються із засобів міжособистісного спілкування на засоби масової комунікації та платформу громадянської журналістики. З огляду на ці тенденції обрана тема видається актуальною.

Мета дослідження – визначення переваг, завдань та функцій публічних телеграм-каналів у контексті розвитку громадянської журналістики в Україні.

Безперечно, розвиток громадянської журналістики (citizen journalism) – це один із провідних інформаційних трендів сучасності. На це звертають увагу Н. Габор, В. Гвоздев, О. Гресько, Ю. Залізняк, А. Іващук, В. Лисенко, А. Недо, В. Романюк, Ю. Сазонова, Н. Тяпкіна, Г. Юксель та ін. Попри увагу дослідників до громадянської журналістики, дотепер залишаються недостатньо вивченими її інструменти на різних інтернет-платформах, зокрема у месенджерах.

Активну участь аудиторії у процесах збору та поширення інформації часто називають непрофесійною (або аматорською) журналістикою. Цей термін акцентує увагу на тому, що актори не займаються такою діяльністю як фаховою, професійною, вони можуть належати до будь-яких соціальних груп та спільнот. Це явище також називають «партисипативною журналістикою» або «журналістикою Веб 2.0», що підкреслює зміну ролі аудиторії – її перехід від споживання контенту до його виробництва. Проте найбільш точним видається термін

«громадянська журналістика», оскільки він не лише наголошує на характері авторства творів, а й створює паралель із важливою тенденцією сьогодення – становленням громадянського суспільства.

Соціальні мережі та месенджери мають безперечні переваги у використанні їх у якості платформи громадянської журналістики завдяки своїй масовості, доступності, оперативності передання інформації, діалогічності та наявності різноманітних видів інтерактивного зв'язку з аудиторією.

Месенджер «Telegram» від початку свого заснування був виключно ресурсом для обміну особистими повідомленнями, проте його функції значно розширились, відколи у 2015 р. на цій платформі з'явилась можливість засновувати публічні канали, адресовані необмеженій кількості реципієнтів. Відтоді цей месенджер почали використовувати з метою поширення масової інформації та організації масової комунікації. Можливістю звертатись до широкої аудиторії скористались не лише журналісти, а й пересічні користувачі.

Під час заснування власного телеграм-каналу у кожного з авторів є можливість обрати тематичну рубрику, і переважна більшість із них (наразі 7,7 тисяч) обирає «Новини і ЗМІ», навіть якщо вони не займаються професійною журналістською діяльністю. При цьому процедура верифікації каналу не є обов'язковою, і більшість ресурсів залишаються анонімними. Через це читачі не мають можливості дізнатись достовірну інформацію про автора каналу та пересвідчитись у наявності в нього професійного журналістського досвіду.

Останнім часом соціальні мережі та месенджери сприймаються користувачами мережі як альтернативне по відношенню до традиційних ЗМІ джерело інформації, яке заслуговує на довіру завдяки більшій незалежності та незаангажованості. Відтак, велика кількість аматорів має змогу звертатись до масової аудиторії та впливати на громадську думку. Потрібно зазначити, що цю можливість вони реалізують з різними цілями: деякі автори дійсно мають на меті повідомляти суспільно значущі новини, інші ж використовують публічні телеграм-канали з маніпулятивними, пропагандистськими, рекламними цілями чи перетворюють свої ресурси на інструмент інформаційної війни.

І в першому, і в другому випадку, як правило, порушуються професійні стандарти та морально-етичні норми журналістики, оскільки автори таких телеграм-каналів або незнайомі з ними, або

ставлять перед собою інші завдання, що суперечать журналістським. У такий спосіб часто поширюються неперевірені та недостовірні факти, чутки та фейки.

При цьому аматорські інформаційні канали, безперечно, мають і свої переваги. Їхні автори не входять до штату редакцій, не залежать від засновників ЗМІ і не дотримуються певної інформаційної політики, а тому можуть бути більш вільними у висловленні власних думок. До того ж, хоча автори й не займаються професійною журналістською діяльністю, при цьому вони, як правило, мають інший фах і можуть вважатися експертами в певних галузях. Тому їхні судження сприймаються читачами як більш авторитетні, аніж журналістські.

Аматорські інформаційні канали часто випереджають професійні журналістські за рівнем оперативності повідомлення новин. Автори або підписники таких ресурсів іноді стають учасниками або очевидцями певних подій і повідомляють про них у режимі реального часу, швидше за журналістів. Останні ж пізніше цитують їх або посилаються на їхні матеріали як на першоджерело інформації. Навіть у випусках новин на телебаченні часто демонструють фото й відео із соціальних мереж.

Часто телеграм-канали непрофесійних журналістів виконують ті самі завдання та функції, що й традиційні ЗМІ. При цьому ця платформа дає певні переваги у їх реалізації. Інформаційна функція удосконалюється за рахунок надзвичайної оперативності месенджерів та високого рівня щоденного охоплення аудиторії. Якщо сайти інтернет-видань читачі переглядають декілька разів на тиждень, то свої акаунти у соціальних мережах та месенджерах відвідують, як правило, декілька разів на добу.

Нові пости у публічних інформаційних каналах маркуються так само, як і особисті повідомлення, і користувачі одразу помічають їх у верхній частині екрану. При цьому інтерфейс месенджерів найбільш вдало адаптований під екран смартфона, тому ще однією перевагою платформи «Телеграм» є її мобільність та зручність використання.

Платформа «Телеграм» останнім часом дійсно дає доступ до масової аудиторії: відповідно до статистики «TGStat», кількість публічних каналів наразі сягає 50000, а сумарна аудиторія підписників – 231 730 000. При цьому аматорські канали іноді стають більш популярними й впливовими, аніж журналістські. Наприклад, канал «Лачен пише», автором якого є 23-річний український блогер і

волонтер з юридичною освітою Ігор Лаченков, менше ніж за рік свого існування зібрав 984 962 підписників.

Серед усіх верифікованих каналів «Лачен пише» випереджає за популярністю навіть «ТСН новини» (917 662 підписники) та «УНІАН» (869 774). Автор користується великим авторитетом та довірою у своєї аудиторії, що відбивається у темпах і масштабах зборів коштів на допомогу ЗСУ, які він проводив самостійно та у тандемі із Сергієм Притулою.

Комунікативна функція має перспективи для більш ефективної реалізації у месенджері «Телеграм» за рахунок численних форм і способів інтерактивного зв'язку: підписники публічних телеграм-каналів мають змогу не лише реагувати на пости за допомогою емотиконів та коментарів, а й брати участь у створенні контенту. Читачі часто надсилають власні фото- й відеоматеріали, які автори каналу потім публікують. Висловити власну позицію підписники можуть і в опитуваннях, які часто організовують на таких ресурсах.

У коментарях до постів часто виникають дискусії, і обговорення перетворюється на груповий чат, де часто порушуються теми, які можуть бути не пов'язані з об'єктом уваги автора публікації. Якщо модератор ресурсу стежить за тим, щоб у коментарях не поширювали флуд та флейм, то такі обговорення можуть надати автору уявлення про актуальність та резонансність обраних тем та підказати нові ідеї для повідомлень.

Нещодавно у телеграмі з'явилась нова опція: у групах від 200 учасників надано можливість організовувати обговорення (групові чати) за темами. При цьому діалоги розташовуються так само, як і в особистих повідомленнях: зверху опиняються ті чати, які оновлювались останніми. Завдяки такому широкому інструментарію телеграм-канали отримують нові переваги для більш ефективної реалізації комунікативної функції.

Особливої ваги в аматорських інформаційних телеграм-каналах набуває функція соціальної організації. Підписники не лише формують віртуальні спільноти, а й утворюють реальні соціальні зв'язки. Такі платформи часто об'єднують однодумців, які готові й обговорювати певні проблеми в інтернет-просторі, й вирішувати їх у реальному житті. Автори часто оголошують збір коштів (на допомогу ЗСУ, переселенцям та ін.), повідомляють про існування волонтерських

організацій або проведення навчальних курсів або майстер-класів, закликають підписників взяти участь у суспільно корисній діяльності.

Напевно, одним із головних критеріїв ефективності масово-інформаційної діяльності аматорських телеграм-каналів можна вважати усвідомлення автором соціальної відповідальності. Лише в цьому випадку громадянська журналістика не тільки залучатиме аматорів до процесу збору і поширення масової інформації, а й сприятиме становленню громадянського суспільства завдяки активній участі громадян у політичному та соціокультурному житті країни.

Отже, аматорські інформаційні телеграм-канали на сьогодні стають однією з головних платформ розвитку громадянської журналістики. Це відбувається завдяки численним перевагам месенджеру: широкому охопленню аудиторії, частотності відвідувань каналів, оперативності на рівні режиму реального часу, доступності, мобільності та зручності використання на будь-яких пристроях, різним формам інтерактивного зв'язку з підписниками. За умови чіткої політики модерації каналів, дотримання етичних вимог масово-інформаційної діяльності та домінування головних функцій традиційних ЗМІ громадянська журналістика на цій платформі має великі перспективи розвитку, що може стати предметом подальших досліджень.